

Oppsummeringsnotat – Agderkommunenenes tilbakemeldinger i forbindelse med bosetting av flyktninger i 2025

Agder fylkeskommune gjennomførte i august og september møter med Agders 25 kommuner. I møtene har kommunene gitt viktige innspill i forbindelse med anmodningsprosessen for bosetting av flyktninger i 2025. Formålet med møtene har vært å kartlegge kommunens planer og kapasitet for bosetting av flyktninger i 2025, samt å tegne et samlet bilde av hvor skoen trykker i Agder og hva som er mulighetsrommet fremover.

I de fleste møtene har kommunens administrative ledelse deltatt, sammen med ansvarlige for bosettings- og kvalifiseringsarbeidet. I mange kommuner har også representanter for øvrig tjenesteapparat bidratt inn (helse, bolig, barnehage, skole, familievern m.m.). Bred deltakelse sier noe om at flyktningarbeidet har prioritet, og at det treffer hele kommunen. Mange kommuner trekker også frem dette som et av suksesskriteriene for at man har klart å bosette på et høyt nivå over tid – at det er hele kommunen som bosetter flyktninger.

Nasjonalt utvalg for mottak og bosetting av flyktninger vedtok 14. oktober 2024 bosettingsbehovet for 2025 til 18900 plasser. Av disse er 752 ventet å være enslige mindreårige uten følgeperson. Behovet for neste år er en merkbar nedgang fra det nedjusterte behovet på 29000 plasser inneværende år. Kommunene i Agder blir spurt om å bosette ca. 6 prosent av det nasjonale behovet. Dette innebærer at Agderkommunene blir bedt om å fremskaffe 1134 bosettingsplasser for neste år, mot 2250 plasser i 2024. Tross nedgang i bosettingsbehovet, vil det bli et økt behov for plasser til enslige mindreårige flyktninger uten følgeperson.

Selv om behovet for bosettingsplasser i Norge i 2025 fremdeles er historisk høyt, er det en betydelig nedgang sammenlignet med årene 2022 – 2024. Det gir dermed et større handlingsrom for justeringer som tar hensyn til kapasitetsutfordringer som administrativ ledelse i kommunene i Agder har meldt om. Til slutt er det som kjent kommunestyret i den enkelte kommune som skal ta stilling til om og hvor mange flyktninger som skal bosettes i kommunen i 2025.

Agder fylkeskommune tar med seg innspill fra kommunene i møte med Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), KS, KS Agder og Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) 5. november. I våre vurderinger og innspill på foreslåtte anmodningstall legger vi vekt på følgende:

- **Kapasitet.** Se til anmodningstall og vedtak for 2022, 2023 og 2024, og tilstrebe treffsikre anmodninger for å sikre tilgang til tilstrekkelig med plasser i 2025.
- Kommunenes tilbakemeldinger om **tjenestetilbudet**. Ta hensyn til kommuner som har meldt om stort press på tjenestene.
- Muligheter for **arbeid** i regionen.
- Andel av anmodningstall sett opp mot kommunens **innbyggertall**.
- **Vertskommuner for asylmottak.** Disse kommunene opplever stort press på tjenestetilbudet som følge av lovpålagte tjenester til beboere på mottaket.

Hovedutfordringene i Agder

Det er særlig tre hovedutfordringer flertallet av Agders kommuner trekker frem høsten 2024:

Kommuneøkonomi

De aller fleste kommunene er bekymret for den økonomiske situasjonen de befinner seg i. 17 av 25 kommuner i Agder regner med å gå med underskudd i 2024. Situasjonen er krevende

blant annet på grunn av høy rente, prisstigning, høye strømpriser og mange flyktninger fra Ukraina.

En svært krevende økonomisk hverdag er noe mange kommuner trekker frem som en hovedutfordring. Det oppleves som en stor risiko for kommunene å bosette flyktninger i dagens økonomiske situasjon, og de mener staten bør ta en større del av den økonomiske risikoen for at dette skal være bærekraftig fremover. Kommunene er vant med å håndtere store svingninger innenfor den frivillige oppgaven som bosetting av flyktninger er, men den forverrede økonomiske situasjonen gjør at de er mindre rustet til å håndtere svingningene i dag enn det de var tidligere. Det er stor usikkerhet om man lykkes i arbeidet med å kvalifisere det store antallet mennesker til arbeid og unngå at de havner som en utgift på kommunens sosialbudsjett. Det at mange kommuner også har bosatt flere eldre som ikke har rettigheter i folketrygden gir også en bekymring for store fremtidige utgifter for kommunesektoren.

Som en kommunedirektør i Agder sa: "Vi kan ikke risikere å havne på ROBEK-lista fordi vi stiller opp på en dugnad som staten har bedt oss om å være med på".

Boligsituasjonen

Boligutfordringen er sammensatt, har flere sider ved seg, og kan se litt ulik ut fra kommune til kommune. Et stort antall kommuner i Agder melder om boligmangel i sentrumsnære områder. Det finnes boliger, men de ligger i områder i kommunen hvor det ikke er mulig å komme seg til daglige gjøremål uten å disponere egen bil. Flere kommuner melder om et leiemarked som blir mer krevende og med høye utleiepriser, og hvor andre sårbare grupper i samfunnet opplever at det er vanskeligere enn tidligere å leie bolig. Pågangen på nødboliger har økt kraftig i flere kommuner. Kommunene opplever også at boligene de disponerer ikke passer til flyktningene som til enhver tid skal bosettes. Det bosettes også flere eldre og personer med sammensatte behov som trenger tilrettelagte boliger. Flere kommuner gir tilbakemelding om at de mangler institusjonsplasser og tilrettelagte boliger. Mange kommuner melder også om at Husbanken-tilskuddet til utleieboliger må inn i statsbudsjettet og være en forutsigbar ordning for kommunene.

Press på helsetjenestene

Kommunene opplever et generelt press på helsetjenestene. Det er fortsatt fastlegekrise flere steder, men den er mindre prekær sammenlignet med høsten 2023. Flere kommuner gir også tilbakemelding om at det er økt behov for psykisk helseoppfølging. Enkelte peker på at økt behov kan henge sammen med at de som nå kommer til kommunene har levd lenger med krig og har flere utfordringer knyttet til psykisk helse. Flere kommuner vegrer seg for å bosette personer med særlige oppfølgingsbehov fordi de opplever å ha fått helsesaker i kommunen som det ikke var opplyst om på forhånd. Når man bosetter et stort volum, er det ekstra krevende å få helsesaker som krever oppfølging fra et hardt presset helsevesen. Flertallet av kommunene gir tilbakemelding om at IMDi tilskudd for personer med nedsatt funksjonsevne og atferdsvansker har for strenge krav til dokumentasjon og for korte tidsfrister. De opplever at tilskuddet er heftet med stor grad av usikkerhet med tanke på om det vil innvilges. Det kan forsinke iverksettelse av nødvendige tiltak for den enkelte.

I tillegg til disse tre hovedutfordringene som flest kommuner trekker frem, er det også andre områder flere kommuner peker på:

- Stort press på skole og barnehage, særlig i sentrumsnære områder.
- Myndighetenes forventning om rask overgang til arbeid for personer med midlertidig kollektiv beskyttelse utfordres av at medbragt kompetanse hos flyktningene ikke samsvarer med kompetansebehovet hos arbeidsgivere i regionen. Manglende språkferdigheter, både i engelsk og norsk, er et hinder for tidlig integrering i norsk arbeidsliv.
- Manglende treffsikkerhet i fordelingen av personer fra IMDi og ujevn fordeling av ulike personer (alder, helse, familiestørrelse).

- Vertskommuner for asylmottak opplever stort press på tjenesteapparatet og gir tilbakemelding om at dette utfordrer kapasiteten når det gjelder den ordinære bosettingen av flyktninger.

Mulighetsrommet - utvikling av samarbeid og god praksis

I krevende tider med stort press på tjenestene utvikles også ny kompetanse og nye måter å jobbe på. Mange kommuner trekker frem at det de siste to årene har utviklet seg særlig god lederforankring på flyktningsfeltet. Det har blitt mer og bedre samarbeid mellom tjenester, økt samarbeid på tvers av kommuner, og utvikling og styrking av faglige nettverk for å lære av hverandre. Kommuner gir også eksempler på mer samarbeid med arbeidsgivere, målrettet bruk av lønnstilskudd og mentorordning fra NAV, og systematisk arbeid for å åpne opp for praksis- og arbeidsplasser i egen kommune. Flere kommuner i Agder har i 2024 blitt med i det nasjonale nettverket i regi av KS - *Flyktninger i arbeid*. Det kan være aktuelt å følge med på arbeidet i nettverket for flere kommuner, for å fange opp god praksis for økt sysselsetting av bosatte flyktninger. Mange kommuner trekker også frem at et tett og godt samarbeid med frivilligheten spiller en viktig rolle for at nye innbyggere får nettverk og møteplasser. Med ny opplæringslov og innføring av modulbaserte læreplaner for voksne i grunnopplæring og på videregående nivå, blir også samarbeidet mellom kommunene og fylkeskommunen viktig i tiden fremover.

Vi lærer av kriser. Kriser kan forsterke samarbeid og relasjoner, og ulike aktørers avhengigheter til hverandre. Dette er lærdommer vi i Agder kan bygge videre på når ankomsttallene går ned og bosettingstrykket blir mindre.

Agderkommunenes tilbakemelding om kapasitet for bosetting i 2025

Til tross for stor usikkerhet i flyktningsarbeidet og press på mange av de kommunale tjenestene, gir administrativ ledelse i Agders kommuner tilbakemelding om fortsatt vilje til å bosette flyktninger i 2025. Samtidig gir flertallet av kommunene tilbakemelding om at bosetting må være på et lavere nivå enn foregående år. Selv om det er vilje til å bosette ukrainske flyktninger, overføringsflyktninger og flyktninger fra andre land, er det samtidig en stor forventning om at staten i 2025 gjør grep for at kommunene skal kunne imøtekomme og håndtere et fortsatt høyt bosettingsbehov til neste år.

Økonomiske grep som reduserer kommunenes risiko

I en tid med store økonomiske utfordringer i flertallet av kommunene etterlyses økonomiske grep for å redusere risikoen med å bosette flyktninger. I lys av økte sosialhjelpsutgifter, er trygdeytelser for eldre og økt integreringstilskudd virkemidlene flest kommuner peker på. I tillegg er kommunene opptatt av at rundskrivet som legger rammer for tilskuddet fra IMDi til personer med nedsatt funksjonsevne og atferdsvansker justeres - både når det kommer til dokumentasjonskrav og tidsfrister.

Anmodning i takt med budsjettprosess

Anmodningsbrevet fra IMDi skal i år sendes til kommunene i slutten av november. Kommunene har i mange år være tydelige på at anmodningen fra staten kommer for sent. Det hadde gitt mer forutsigbarhet for kommunene dersom anmodningen hadde kommet tidligere, slik at politisk behandling er gjennomført når budsjettet for det påfølgende året legges. I stedet for dagens praksis med anmodninger i utakt med budsjettprosesser, foretrekker kommunene én ekstra anmodning i løpet av året dersom prognosene endres. Flere kommuner argumenterer med at anmodningstallet uansett er svært usikkert, og at en tidlig ordinær anmodning kombinert med ekstraanmodning ved behov, både vil hjelpe for budsjettprosess og tjenestedimensjonering. Når bosettingstallet er høyt i kommunene, får det store budsjettmessige konsekvenser og tydeliggjør behovet for tidligere anmodning.

Bedre kartlegging for treffsikker bosetting

Mange kommuner er opptatt av at kartleggingen av de som bosettes bør bli bedre. Kommunene etterlyser nødvendig informasjon for å sikre gode bosettinger, i riktig bolig og med et forberedt tjenesteapparat, særlig gjelder dette kritiske helseopplysninger. Mangelfull kartlegging fører til mindre effektive bosettinger, og merarbeid ved behov for bytte av bolig.

Virkemidler for arbeidsgivere

Det er avgjørende for kommunene at flere flyktninger kommer i arbeid, blir skattebetalere og får brukt og utviklet sin kompetanse. Mer og tidligere arbeidsretting og mange flyktninger med korte introduksjonsprogram krever mange arbeidsgivere, både offentlige og private, som gir mulighet for praksis og arbeid. Kommunene er opptatt av at virkemidlene ovenfor arbeidsgiverne styrkes for at flere skal komme raskere i arbeid.

Den vedvarende midlertidigheten og uforutsigbarheten

Det er snart tre år siden de første flyktningene fra Ukraina kom til Norge. Oppholdsgrunnlaget til et stort antall mennesker i norske kommuner er fortsatt midlertidig kollektiv beskyttelse. Budskapet fra regjeringen er at flyktningene skal tilbake til Ukraina så snart krigen er over. Samtidig – når krigen varer, er det flere som knytter bånd til Norge og sitt lokalsamfunn.

Flere kommuner trekker frem midlertidigheten som et bakteppe i arbeidet med ukrainere. Midlertidigheten preger kommunenes planleggingshorisont. Den får betydning for arbeidsgivere som ikke vet hvor lenge de har tilgang på arbeidskraften, og midlertidigheten påvirker ikke minst flyktningene selv. Flere kommuner trekker frem at usikkerheten kan gå ut over både motivasjon og psykisk helse. Det er også en kunst å gi god veiledning i et usikkert landskap – hvor en både skal jobbe mot å komme raskt i arbeid, og samtidig jobbe med langsiktig integrering og kvalifisering.

Det har i 2024 vært noe lavere bosetting i Agder enn foregående år. Det har allerede ført til at enkelte kommuner har måtte redusere bemanning. Dette treffer særlig flyktningtjenestene, NAV og voksenopplæringene. Dersom kommunene i Agder sier ja til samtlige 1134 bosettingsplasser i 2025, vil det være om lag 400 færre plasser enn inneværende år. Selv om bosettingsnivået fortsatt er svært høyt, fører færre bosettinger til at kommunene må forberede nedbygging. Dette vil mest sannsynlig prege mange kommuner i 2025.

Flyktningfeltet er uforutsigbart og preget av store svingninger. Kombinert med en presset økonomisk situasjon i kommunene, kan 2025 bli mer utfordrende enn de tre siste årene. Viljen til å bosette flyktninger er fortsatt stor i Agder, men ønsket er at risikoen i flyktningarbeidet reduseres, at byrdefordelingen mellom kommune og stat blir jevnere fordelt og at kommunenes behov blir lyttet til.

Kristiansand, 1. november 2024

Ved spørsmål kontakt:

Tore Engelsen, tore.engelsen@agderfk.no, tlf: 95526136

Kari Line S. Johnsen, kari.line.seierstad.johnsen@agderfk.no, tlf: 90406406